

Дунасі Ірина Ігорівна

студентка групи СПм-1-14-2.0д, VI курс, спеціальність «Соціальна педагогіка»
dunasi@yandex.ua

Науковий керівник

Безпалько Ольга Володимирівна

доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка
o.bezpalko@kubg.edu.ua

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
УКРАЇНИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ
БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ**

Анотація. В статті розглянуто основні характеристики неурядових організацій. Охарактеризовано проблеми у забезпеченні соціально-правового захисту дітей. Проаналізовано соціально-педагогічну роботу неурядових організацій. Особлива увага належить у дослідженні діяльності неурядових організацій України, які працюють в інтересах дітей.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота; неурядові організації; неурядові організації, які працюють в інтересах дітей; діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування.

Актуальність та доцільність дослідження. Рівень сирітства в Україні упродовж останнього часу є відносно високим. Збільшується чисельність дітей, які були вилучені з сімей та позбавлені батьківського піклування. Інтернатна опіка над дітьми-сиротами є неефективною, що доведено науково та практично. Ця система спричиняє надзвичайно велику шкоду психічному здоров'ю дитини та практично позбавляє її права на сімейне виховання.

Зауважимо, що соціальне сирітство залишатися поза увагою активної суспільної думки. А отже, питання системного та комплексного подолання цієї проблеми є актуальним як для держави, громадськості, суспільства, так і для самої дитини.

Останнім часом активізувалась діяльність неурядових організацій, що активно використовують міжнародний досвід захисту й забезпечення прав дітей, адаптуючи його до вітчизняних соціокультурних умов.

Неурядові організації є суб'єктами формування державної політики щодо реалізації права дитини на сім'ю. Вони запроваджують кращі світові практики в

роботу державних установ, які опікуються проблемами дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Аналіз останніх публікацій. Проблема вивчення та аналіз діяльності неурядових організацій, які працюють в інтересах дітей привертає увагу вітчизняних науковців. Так, Л. Кривачук проаналізовано діяльність та систематизовано міжнародні неурядові організацій в інтересах дітей. Г. Постолук досліджено генезу соціальних служб профілактики відмов матерів від немовлят в Україні. Досвід запровадження сімейного патронату в Україні неурядовими організаціями узагальнено З. Кияницею. Шляхи співпраці органів державної влади з різноманітними неурядовими організаціями громадянського суспільства досліджені Л. Усаченко. О. Клименко проаналізовано роль неурядових організацій в підтримці органів державної влади України щодо розв'язання проблем дітей. Взаємодію територіальної громади з недержавними організаціями щодо профілактики соціального сирітства досліджено О. Лебединською, Л. Ящук.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження: проаналізувати та охарактеризувати досвід соціально-педагогічної роботи неурядових організацій України з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідники зазначають, що найбільш вразливими категоріями дітей є діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які перебувають в закладах інституційної опіки. Саме тому забезпечення дітям права зростати і виховуватися у сімейному середовищі є першочерговим завданням державної політики стосовно дитинства в Україні.

Сьогодні існують певні проблеми у забезпеченні соціально-правового захисту дітей на виховання та розвиток у сімейному середовищі. Серед них: відсутність цілісної державної сімейної політики і політики в галузі дитинства; неузгодженість загального бачення процесу забезпечення прав дитини як на державному, так і на регіональному рівнях; неефективна система управління

процесами забезпечення прав дітей; недостатня кількість відпрацьованих технологій соціальної роботи з сім'ями і дітьми; недостатнє усвідомлення суспільством ризиків для розвитку дитини, пов'язаних із розлученням дитини з батьками; інституалізація дітей із неблагополучних сімей; недосконалі механізми формування відповідального й усвідомленого батьківства та ін. [2, 42].

Разом з державними ці проблеми вирішують і неурядові організації, які є складовою громадянського суспільства. За їх активної участі розв'язуються такі завдання, як забезпечення дотримання прав дітей та сімей, надання в разі необхідності послуг соціально-правового захисту та всебічної допомоги, підтримка дітей груп ризику, обстоювання їхніх прав на сприятливе навколишнє середовище, профілактика негативних явищ серед неповнолітніх, організація дозвілля, розроблення та впровадження нових соціально-педагогічних технологій.

Наразі в Україні активну позицію займають неурядові організації, які працюють в інтересах дітей та обстоюють ідею реформування державної системи інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Неурядовими організаціями України, що активно надають соціальну підтримку дітям та їхнім сім'ям є: Благодійний фонд «Товариство «Приятелі дітей», Представництво міжнародної благодійної організації «Кожній дитині», Міжнародна організація «Надія і житло для дітей», Міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка».

Благодійний фонд «Товариство «Приятелі дітей» допомагає українським дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки. Їхня мета забезпечувати матеріальні потреби дітей-сиріт та установ, де вони мешкають, а також знаходити шляхи виховання у дітей-сиріт довіри до суспільства, відчуття себе повноправними громадянами своєї країни, що має ті права та обов'язки,

що й усі українські громадяни, як під час перебування цих дітей у дитячих сирітських закладах, так і після виходу з них.

Благодійний фонд веде активну діяльність із привернення уваги суспільства, а також державних установ до потреб та недоліків, які існують у системі дитячих установ з тим, щоб покращити стан установ та рівень життя дітей, які виховуються в цих установах [5].

Плідну соціальну роботу здійснює **Представництво міжнародної благодійної організації «Кожній дитині»**, що запроваджує інноваційні соціальні технології і послуги, які допомагають зберегти родину дітям, сприяє удосконаленню соціальної політики у відповідності до Конвенції ООН про права дитини.

Організація докладає чимало зусиль, щоб кожна дитина могла скористатися своїм правом на сім'ю, а кількість дітей в інтернатних закладах ставало менше. Також допомагає батькам подолати труднощі, щоб дати можливість дітям жити і виховуватися в сім'ях. Готує молодь, позбавлену батьківського піклування, до самостійного життя та підвищує професіоналізм спеціалістів, які працюють в інтересах дітей

Неурядова організація запроваджує в Україні сімейний патронат як кращу практику альтернативного догляду дітей, сприяє реформуванню системи забезпечення прав дитини та розвитку соціальних послуг для вразливих сімей і дітей в Україні. На переконання Партнерства, лише сприятливе сімейне середовище є найкращим оточенням для дитини, де вона могла б зростати і гармонійно розвиватися. Мета сімейного патронату – зменшити рівень інституціоналізації дітей, які потрапили в складні життєві обставини, залишилися без батьківського піклування шляхом запровадження механізму термінового реагування та послуг сімейного патронату у м. Києві.

Проект передбачає раннє виявлення та оцінку потреб сімей з дітьми, які перебувають в складних життєвих обставинах; відбір, підготовку та створення патронатних сімей, супровід діяльності патронатних сімей, підтримку

біологічних батьків, роботу з потенційними усиновлювачами та опікунами; навчання спеціалістів соціальної сфери.

Протягом останніх років сімейний патронат реалізовано у містах : Бровари (з 2009 р.), Біла Церква (з 2011 р.), Київ (з 2012 р.), Узин (з вересня 2015 р.), Умань (з листопада 2015 р.) [3].

Активно працює в інтересах дітей **Міжнародна організація «Надія і житло для дітей»**. Її діяльність спрямована на впровадження деінституціалізації – переходу від системи інституційного догляду дітей до системи, яка забезпечує виховання дітей у сім'ї. Неурядова організація працює за такими напрямками:

- створення сімейно-орієнтованих послуг для дітей і сімей в громадах, розвиток сімейних форм виховання дітей, закриття інтернатних закладів;
- попередження відмов матерів від новонароджених дітей;
- розробка і впровадження технологій соціальної роботи з різними цільовими групами, стандартів соціальних послуг для дітей та сімей;
- реформування системи захисту дітей в Україні;
- адвокація і об'єднання зусиль з партнерами заради вдосконалення політики у царині захисту дітей.

На сьогоднішній день за участі неурядової організації функціонують центри соціальної підтримки дітей та сімей «Промінь надії» (Макарівський р-н) та «Добре вдома» (Дніпропетровський р-н), метою яких є реформування системи захисту дітей на районному рівні, розробка і впровадження підтримуючих послуг, які зможуть зупинити розпад сімей і потік дітей на вулиці та в інтернатні заклади.

У Центрах фахівці проводять навчання батьків по догляду та вихованню дітей; організовують корекційну роботу з дітьми з особливостями психофізичного розвитку; надають психологічну та юридичну допомогу сім'ям; проводять корекційні та розвиваючі заняття з дітьми; забезпечують підтримкою сім'ї, які взяли дітей на виховання.

У структурі Центру працюють: відділення термінового влаштування дітей, відділення для матерів з дітьми, служба підтримки сім'ї, служба раннього втручання.

Відділення термінового влаштування дітей – розраховане на тимчасове проживання 20 дітей віком до 18 років. Відділення створено для дітей, які потребують термінової допомоги, вилучені з сімей, постраждали від насильства, залишені батьками тощо. При вилученні дітей із сімей, фахівці із соціальної роботи проводять роботу з батьками на предмет їхньої реабілітації, вирішення нагальних проблем з метою подальшої реінтеграції дітей в їхні сім'ї або влаштування в сім'ї родичів під опіку, в прийомні сім'ї та інші сімейні форми виховання.

Відділення для матерів з дітьми – розраховане на тимчасове проживання 5 сімей (20 осіб). Послуги відділення направлені на попередження відмов від новонароджених дітей та підтримку сімей, які потрапили в надзвичайні обставини, постраждали від насильства, стихійних лих, нещасних випадків та ін.

Служба підтримки сім'ї – створена для надання комплексних послуг дітям та сім'ям, направлених на попередження вилучення дітей із сімей: консультування батьків з питань догляду і виховання дітей, групова робота з батьками, навчання батьківських навичок, особливостей розвитку дітей, проведення групових, розвиваючих занять з дітьми в умовах денного стаціонару, організація роботи груп взаємопідтримки, клубів спілкування, сімейних клубів, підтримка сімей, які взяли дітей на виховання.

Служба раннього втручання – призначена для медико-соціального супроводу, соціально-педагогічної, психологічної, юридичної допомоги і підтримки сімей з дітьми-інвалідами та дітьми з вадами розумового або фізичного розвитку у віці від народження до 7 років [4].

Міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка» створила можливість виховання сиріт в умовах, наближених до

родинних стосунків – «СОС Містечка». Дитяче містечко це довготривала форма виховання дітей-сиріт, що залишилися без батьківської підтримки. Мета – захист дітей, що залишилися без батьківської опіки, захист їхніх прав та інтересів, сприяння розвитку цих дітей; допомога сім'ям створенням для дітей атмосфери турботи та любові. Лише у сприятливому сімейному середовищі діти, що втратили рідних батьків, мають рівні з усіма можливості розкрити свій потенціал, навчитися брати відповідальність за своє життя.

«Дитяче Містечко» об'єднано в спільноту від 11 до 15 будинків, в кожному з яких перебувають по 6-8 дітей різного віку, разом з СОС-мамою. Як і у звичайній родині, СОС-мама турбується про виховання дітей та навчає їх усьому від прибирання до покупок в магазині. Діти, що живуть в СОС-містечках зазвичай ходять до звичайної школи, дитсадку, адже це сприяє їх пришвидшеній адаптації в суспільстві. Ще одна важлива відмінність дитячих містечок СОС від шкіл-інтернатів – увага до біологічної родини дитини. По-перше, рідних братів та сестер ніколи не розлучають (як це може відбуватися в інтернатах). По-друге, підтримують зв'язки з біологічною родиною – родичі можуть відвідувати їх та проводити разом час. Неурядова організація створює сім'ї для дітей-сиріт, а також допомагає їм планувати своє майбутнє та зростати активними членами суспільства [6].

Отже вище зазначене, дозволяє визначити такі напрями соціально-педагогічної роботи неурядових організацій в Україні з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування:

- соціальний супровід дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих ситуаціях;
- гуманітарна допомога (безкоштовний одяг, ліки, продукти харчування, подарунки до свят тощо);
- надання освітніх, психологічних, юридичних послуг;
- пошук для дітей потенційних прийомних чи патронатних батьків;

- реалізація соціальних програм щодо підтримки дітей-сиріт у партнерстві з державними організаціями;
- соціально-анімаційна робота з дітьми;
- оздоровлення дітей в канікулярний період [1, 180].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Підсумовуючи викладене, можемо сказати, що на сьогодні в Україні функціонує багато неурядових організацій, які працюють в інтересах дітей та сімей. Вони розв'язують важливі соціальні проблеми, захищають права дітей, сприяють реінтеграції інтернатних закладів, що веде до зменшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в аналізі соціально-педагогічної діяльності неурядових організацій із запровадження практик альтернативного догляду дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 208 с.
2. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та інш. / За заг. ред. : І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петровича — К. : Фенікс, 2007. — 528 с.
3. Офіційний сайт Міжнародної благодійної організації «Партнерство «Кожній дитині» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.p4ec.org.ua>. — Назва з титул. екрану.
4. Офіційний сайт Міжнародної благодійної організації «Надія та житло для дітей» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.hopeandhomes.org.ua>. — Назва з титул. екрану.
5. Офіційний сайт Благодійного фонду «Товариство «Приятелі дітей» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://helpthechildren.org.ua>. — Назва з титул. екрану.
6. Офіційний сайт Міжнародної благодійної організації «СОС Дитячі Містечка» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sos-ukraine.org/uk>. — Назва з титул. екрану.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УКРАИНЫ С ДЕТЬМИ- СИРОТАМИ И ДЕТЬМИ, ЛИШЕННЫМИ РОДИТЕЛЬСКОГО ПОПЕЧЕНИЯ

Дунаси Ирина Игоревна

студентка группы СПм-1-14-2.0д, VI курс, специальность «Социальная педагогика»
dunasi@yandex.ua

Научный руководитель

Безпалько Ольга Владимировна

доктор педагогических наук, профессор, директор Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченка

o.bezpalko@kubg.edu.ua

Аннотация. В статье рассмотрены основные характеристики неправительственных организаций. Охарактеризованы проблемы в обеспечении социально-правовой защиты детей. Проанализировано социально-педагогическую работу неправительственных организаций. Особое внимание принадлежит в исследовании деятельности неправительственных организаций Украины, работающих в интересах детей.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа; неправительственные организации; неправительственные организации, работающие в интересах детей; дети-сироты; дети, лишены родительского попечения.

SOCIAL-PEDAGOGICAL WORK OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS OF UKRAINE WITH ORPHANS AND DEPRIVED OF PARENTAL CARE CHILDREN

Iryna I. Dunasi

group SPm-1-14-2.0d, VI course, specialty «Social Pedagogy»

dunasi@yandex.ua

Scientific adviser:

Olha V. Bezpalko

Doctor of pedagogy, professor, director of Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University

o.bezpalko@kubg.edu.ua

Abstract. The article considers the main characteristics of socio-pedagogical work of non-governmental organizations. The problems characterized in ensuring the social and legal protection of children. Content analysis the socio-pedagogical work non-governmental organizations. Particular attention is owned by the investigation activities of work non-governmental organizations of Ukraine working on behalf of children is done.

Keywords: socio-pedagogical work; non-governmental organizations; non-governmental organizations in the interests of children; orphans; deprived of parental care children.